

Útjelzők

Az ünnepi kötet tisztelgés Forray R. Katalin előtt, akinek személye és munkássága is „útjelző”, iránymutató ma is, tanítványainak, kollégáinak és pályatársainak is.

Etanulmánykötet sokszínűsége, a szerzők sokfélesége is jelzi, mi mindent kapott Forray R. Katalintól a neveléstudomány. Az elmúlt több, mint negyven év szakmai teljesítményének ünneplésére született ez a kötet, s a benne foglalt tanulmányokat az fűzi össze, hogy szerzőik, bár különböző időkben, különböző helyszíneken, de mind együtt dolgoztak vele, inspirálódtak általa, s elismeréssel adóztak Forray R. Katalin munkája s személye iránt.

Az eddigi életmű sokszínűségének megfelelőek a kötet témái is, melyek jelzik, hogy Forray R. Katalin munkája s hatása mennyire mély és széles szakmai problémakörökre terjed ki. Jelen ismertető nem engedi meg, hogy minden kutatót és írást bemutassunk, így a főbb témákra s néhány szerző írásának megemlítésére szorítkozzunk.

A Forray nevéhez automatikusan kapcsolts, alapvetően oktatásszociológiai, illetve nevelésszociológiai témák mellett pedagógiatörténeti, tudományfilozófiai és felsőoktatási, illetve pedagógusképzéssel kapcsolatos témákkal találkozunk. A kötetet az egyszerűség kedvéért ábécérendbe szedték, az alábbiakban megpróbálom – a teljesség igénye nélkül – egyfajta tematikus rendben bemutatni a tartalmát.

A vidéki kisiskolák problémakörének néhány aspektusáról ír többek között Andl Helga. A Baranya megyei vizsgálatain keresztül a kisiskola terminus dilemmáit, illetve az újabb oktatáspolitikai tendenciákat is taglalja, természetesen alapul véve értekezésében a Forray-életművet. A kisiskola fogalmát s annak változásait mutatja be tanulmányában *Imre Anna* is. Ő az oktatásszociológia empirikus meg-

közelítésmódjait képviselve a kisiskolák megítélésére s valós helyzetére statisztikai adatokkal világít rá. Györgyi Zoltán tanulmányában a kistelepülések oktatáspolitikai mozgásteréről szól, bemutatva, hogy a helyi hatóságok miként próbálják megmenti iskoláikat, milyen problémákkal, kompromisszumokkal és kiskapukkal kénytelenek együtt élni. Jankó Krisztina a kisiskolák és az iskolahálózat átszervezéséről ír, a kistérségi iskolatársulásokat részletezve mutat rá ő is arra, hogy a kisiskolák problémája nemcsak pedagógiai, hanem gazdasági és politikai természetű is.

A regionális kutatás módszerével elemzi Híves Tamás a dél-dunántúli régió néhány társadalmi, iskolázottsági és szociális folyamatát tanulmányában, mely az ünneppel közös kutatás eredménye. A kolléga mellett a tanítvány írása is szerepel: Boros Julianna kutatása is e témához kapcsolódik, ő a területi szegregáció problémakörét vizsgálja, s többek között megállapítja, hogy e fokozódó szegregáció problémaköre nem egyszerűsíthető le az etnikai kérdéskörre.

A tanulmánykötet másik nagy témaköre az etnikai, romológiai témakör, ahol szintén szerteágazó, gondolatébresztő tanulmányokat találunk. Lakatos Szilvia a pécsi oláh cigányok kultúrájáról, hagyományiról szemléletesen, érdekesen ír, e színes világba való betekintés meghozza az olvasó kedvét a további ismeretszerzésre. Dezső Renáta tanulmánya is nagyon elgondolkoztató, a köz- és felsőoktatásba bekerült roma származású fiatalok identitásharcait, problémáit tárja elénk két, ugyancsak roma származású végzett hallgató szakdolgozatán keresztül. Ezzel kapcsolatba

hozható Kalocsainé Sánta Hajnalka írása is, aki a pedagógia és romológia szakos hallgatók szociális és motivációs hátterét vizsgálja – érdekes eredményekkel. E hallgatók rejtett sztereotípiáit mutatja be írásában egy antirasszista kurzus tanulságait elemezve Arató Ferenc. Sajnos a kurzus alapját képező kooperatív tanulás-szervezési módszereket és ezek hallgatók attitűdjeire gyakorolt hatását nem ismerjük meg, mégis elgondolkodtató a romák és nem romák rasszista sztereotípiáinak milyensége, általánossága – és mint kiderül, nemzetközisége.

Érdekesség a roma tanulókról készült sajtófotók elemzése, mely Gécz János tollából született, s az arányokon, a „látatáson” keresztül mutatja be a szocialista társadalom roma-felfogását. Elvontabb, filozófiai síkon, a fénykép műfaji sajátosságain keresztül elemzi Beck Zoltán a kép és a valóság, a tárgy és a szöveg kapcsolatát. Ezen a filozófiai síkon gondolkodik Meleg Csilla is, érdekesítő írása az időről mint értelmezési keretről – számomra – új szemszöveget jelent, melyet iskolai s roma problémák, különbözőségek magyarázatához használhatunk.

Pedagógiatörténeti tanulmányok körébe rendezhető a kötet néhány további tanulmánya. Történeti szempontot jelez Németh András neve, aki itt bemutatja azokat a főbb paradigmatis elemeket, amelyek a pedagógiatörténet 19–20. századi történetének főbb korszakait jellemezték, eljutva a jelenkor új, kultúratudományos felfogásáig. Rébay Magdolna a Tiszántúli Református Egyházkerület küzdelmeit mutatja be, melyek az 1930-as években

országos viszonylatban is hosszúnak és sajátosnak bizonyultak. Kéri Katalin írásából az újkori hazai, a nőkről, a nők művelődési jogairól és értelmi képességeiről szóló írásművek főbb gondolatait ismerhetjük meg. Régen élt, művelt nőkről szól, korunk kiemelkedő kutatónőjének címezve. Polónyi István is úgy tiszteleg Forray R. Katalin előtt, hogy a mai magyar nők helyzetét elemzi, egyenjogúságuk ellentmondásos helyzetét gazdasági, akadémiai és politikai színtereken.

Bárdossy Ildikó, aki a kötet köszöntőjét is írja, egy személyesebb, mégis nekünk, fiataloknak is hasznos interpretációt ír az egykori szentlőrinci iskolakísérletről, a kutatócsoportról. Azt hiszem, kimondható, hogy ma irigyeljük azt az együttműködő, sokrétű és kiterjedt csapatmunkát, aminek emléke áttizik írásán. Szerencsére azért ma is vannak olyan karizmatikus személyek, akik körül ma is pezseg az élet, együttműködések, közös munkák, csapatok születnek, témákon és generációkon is átívelve. Ebben a tanulmánykötetben is az a személyes motiváció érződik valamely téma iránt, amit a szerzők az ünnepektől lendületes, karizmatikus, példamutató lényéből is merítettek.

S merítünk mi, a kutatói pályán éppen elindulók is.

Orsós Anna és Trendl Fanni (2012, szerk.): *Útjelzők. Ünnepi kötet pályatársak, kollégák, tanítványok neveléstudományi tanulmányaiból a 70 esztendő Forray R. Katalin tiszteletére.* Pécsi Tudományegyetem, Pécs.

Kéri Júlia
ELTE